

گزارش کنگره بزرگداشت ملک الشعراء بهار پاریس، آوریل ۲۰۰۱ میلادی

صادق سجادی

مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

پیشینهٔ ایرانشناسی در غرب در قرون اخیر، به روزگار نخستین اروپائیان باز می‌گردد که از حدود سدهٔ ۱۵م. / ۹ق. به کنجکاوای در زندگی اجتماعی و سیاسی و فرهنگ و تمدن ایرانیان پرداختند و با انتشار سفرنامه‌ها و خاطرات خود، زمینهٔ آنچه را که امروز با تمام لوازم و جوانبش ایرانشناسی می‌توان خواند فراهم آوردند. این فرایند در قرون ۱۹ و ۲۰م. آهنگی سریع‌تر و علمی‌تر یافت و در معتبرترین دانشگاه‌های اروپا و امریکا زمینه‌های فعالیت گسترده‌تری را به وجود آورد و علاقه و اشتیاق شمار قابل توجهی از غربیان را به شناخت فرهنگ و ادب و تمدن ایران و تحقیق در آن زمینه‌ها برانگیخت. برگزاری سمینارهای بین‌المللی در حوزهٔ مطالعات ایرانی از جمله فعالیت‌های مراکز ایرانشناسی این دانشگاه‌ها به شمار می‌رود. افزون بر آن، باید از تلاش‌های یونسکو، به عنوان یک سازمان فرهنگی جهانی، برای شناساندن تمدن اقوام بشر به یکدیگر و بزرگداشت نامداران عرصهٔ فرهنگ و تمدن بشری یاد کرد. بررسی آراء و آثار رجال علم و ادب ایرانی نیز یکی از حوزه‌های فعالیت این سازمان را تشکیل می‌دهد که تاکنون با مشارکت آن نشست‌های علمی متعددی دربارهٔ متفکران و ادیبان و دانشمندان ایرانی برگزار شده است. در میان دانشگاه‌های اروپا، دانشگاه سوربن پاریس با پیشینهٔ قابل توجهی که در مطالعات ایرانی دارد، از پیشگامان تحقیق در این زمینه‌هاست. در سی و

یکم فروردین و اول اردیبهشت سال ۱۳۸۰ ش. به همت همین دانشگاه و مشارکت چند مؤسسه دیگر، سمیناری بین‌المللی برای بررسی آثار یک شاعر و نویسنده و سیاستمدار بزرگ ایرانی، ملک الشعراء بهار، برگزار شد و دانشمندان ایرانشناس فرانسوی و ایرانی و انگلیسی و امریکایی در آن شرکت جستند. سازمانهای دیگری که با این دانشگاه برای برگزاری سمینار مذکور همکاری داشتند عبارتند از: بخش ایرانشناسی انستیتوی فرانسوی پژوهشهای علمی، انجمن فرهنگی رازی در پاریس، و مرکز جهانی گفتگوی تمدنها. کوشش‌های احسان نراقی در برپایی این کنگره بسیار مؤثر بود.

بخش علمی سمینار بزرگداشت ملک الشعراء بهار به ریاست و نظارت پرفسوریان ریشار مدیر بخش ایرانشناسی سوربن و به دستگیری تنی چند از استادان و محققان ایرانی این دانشگاه، و آقای علی میر انصاری از ایران تنظیم و هدایت شد. بخشی از مخارج سنگین این سمینار توسط دانشگاه سوربن، و بخش بزرگی از آن به تشویق و تلاش دکتر نراقی توسط ایرانیان فرهنگ دوست مقیم اروپا و امریکا تأمین گردید. این نشست مطابق برنامه تعیین شده در روزهای ۲۰ و ۲۱ آوریل سال ۲۰۰۱ میلادی مصادف با پنجاهمین سالگرد درگذشت بهار برگزار شد و جمع کثیری از دوستان و محققان ادبیات فارسی در آن گرد آمدند. مدعوین این سمینار برای ایراد سخنرانی عبارت بودند از: دکتر حسین خطیبی، دکتر تقی پور نامداریان، نگارنده این سطور صادق سجادی، دکتر سیروس شمیسا، علی میر انصاری، و دکتر محمد دبیر سیاقی از ایران؛ پرفسوریان ریشار از سوربن، دکتر احمد کریمی حکاک از دانشگاه واشنگتن، خانم دکتر هلن سراج از پاریس، دکتر همایون کاتوزیان از آکسفورد انگلستان، دکتر ماشاءالله آجودانی از لندن، ناصرالدین پروین از ژنو، دکتر ولی احمدی از برکلی کالیفرنیا، اریک فیلیپو از پاریس، خانم اولگا دیویدسن از امریکا، حسین اسماعیلی از پاریس، حبیب شریفی از پاریس، حمید دانشور، و خانم چهارزاد بهار، دختر ملک الشعراء بهار.

جلسات سخنرانی و بحث از ساعت ۹ صبح تا ۱ بعد از ظهر، و از ۲/۵ تا ۶ بعد از ظهر تنظیم شده بود که البته به سبب گستردگی موضوع، بعضی از سخنرانیها و بحث‌های جانبی بیش از وقت مقرر به طول می‌انجامید. جلسات روز اول با سخنان آقایان یان ریشار و احمد جلالی نماینده ایران در یونسکو آغاز شد. نخستین دوره سخنرانیها در

صبح روز ۲۰ آوریل به بررسی زندگی و آثار بهار به عنوان روزنامه‌نگار و سیاست‌مدار اختصاص داشت. ریاست جلسه در این دوره بر عهده دکتر احمد کریمی حکاک بود و آقایان همایون کاتوزیان درباره «بهار در عصر مشروطه» و ماشاءالله آجودانی درباره «بهار و مفهوم دموکراسی»، ناصرالدین پروین درباره «بهار به عنوان یک روزنامه‌نگار ایرانی» سخن راندند. جلسه بعد از ظهر به ریاست خانم دیویدسن، مشتمل بود بر بررسی زندگی بهار به عنوان محقق و استاد دانشگاه. در این بخش خانم هلن سراج ترجمه بهار از متن پهلوی اندرز آذرباد مارسپندان را مورد بررسی قرار داد و صادق سجادی درباره متن‌شناسی تاریخ سیستان و تصحیح آن توسط بهار سخن گفت. سپس ولی احمدی سبک‌شناسی و سامان دادن به بخشی از تاریخ ادبی ایران توسط بهار را بررسی کرد. در دوره دوم، آقای ژیلبر لازار ریاست جلسه را بر عهده گرفت و آقایان محمد دبیر سیاقی درباره «بهار و مجله دانشکده»؛ و اریک فلیپو درباره «بهار و پارسیان هند» سخن راندند. جلسات روز دوم نشست (۲۱ آوریل) اختصاص داشت به سخنان دکتر حسین خطیبی که جایگاه بهار در شعر فارسی را بررسی کرد؛ و خانم دیویدسن که درباره «تبعید بهار و مقایسه با فردوسی، انعکاسی از بیوگرافی و اتو بیوگرافی» سخن گفت و سپس علی میرانصاری به بررسی حواشی و تصحیحات بهار بر شاهنامه فردوسی پرداخت. احمد کریمی حکاک هم زیر عنوان «بهار و نیما یوشیج» به بررسی شعر این دو پرداخت. نشست بعد از ظهر به بازخوانی چند قصیده بهار توسط حمید دانشور، و سخنان خانم چهارزاد بهار درباره چاپ دیوان او، و خطابه تحقیقی تقی‌پور نامداریان درباره «تشبیه در شعر بهار»، و مقاله سیروس شمیسا درباره «سبک‌شناسی بهار»، و شعر خوانی حسین اسماعیلی به لهجه خراسانی از اشعار بهار، و سپس بررسی تصانیف بهار از لحاظ موسیقائی توسط حبیب شریفی اختصاص داشت و سمینار در همینجا به پایان رسید. در حاشیه سخنرانیه‌ها و اوقات تنفس و پذیرایی، میهمانان و سخنرانان به بحث درباره موضوع سخنرانیه‌ها و جایگاه ادب و فرهنگ ایران در جهان معاصر می‌پرداختند و می‌توان گفت که مدعوین، خشنود از اینکه دو روز در سمیناری پر بار و مفید شرکت جسته بودند، آرزو می‌کردند که این گونه نشست‌ها درباره بزرگان علم و ادب ایران ادامه یابد.

